

ne javlja. Osobito se mnogo govori o tzv. maloljetničkoj delinkvenciji, koja postaje preokupacija mnoštva ustanova i institucija, od znanstvenih do preventivnih.

I naše društvo, kao jedno od veoma dinamičnih društava, nije imuno od devijacija. Dapače, pojava stanovitih oblika aberantnog ponašanja, koji se sve više šire, u porastu je. To naravno navodi da se naše socijalističko društvo ne može indiferentno odnositi prema širenju fenomena delinkvencije maloljetnika. Maloljetnička delinkvencija, od najjednostavnijih individualnih prijestupa, do moderno organiziranih kolektivnih prijestupništava i banda, kod nas je u porastu. To je navelo autora da se pozabavi problemom delinkvencije: na temelju podataka četiriju centara za socijalni rad u Beogradu — koji nisu baš najprikladniji za sociološkijske analize — on pokušava osvijetliti ovu pojavu u našem društvu. U tome mu kao osnova služe dosadašnja proučavanja kriminaliteta i maloljetničke delinkvencije u svijetu, najviše na Zapadu.

Autor je knjigu nazvao »Sociologija maloljetničke bande«. To je donekle i razumljivo s obzirom na tendenciju da sistematičnije prikaže nastanak, faktore stvaranja, oblike djelovanja banda i posljedice svega toga. Knjiga ima šesnaest odeljaka, koji svaki za sebe čine određenu cjelinu, a koje autor vješto uklapa u jedinstvenu studiju. Pokušaj da se zasnje u našoj sociološkijskoj misli posebna sociologija banda, ako se bandom može definirati predstojeći porast maloljetničkog organiziranog prijestupništva, svakako zasluđu pohvalu, iako se ovaj pokušaj ne može smatrati dovršenim, nego samo nastojanjem da se, s obzirom na vanjske faktore sredine, posebice urbanizirane, i unutrašnje odnose u takvim grupama, osvijetli njihovo djelovanje kao i problem preventivnih mjera jednog društva.

Todorović u svojoj studiji razmatra po poglavljima slijedeće probleme: Nastanak i razvoj maloljetničkih banda, Osnovna teoretska i metodološka polazišta u izučavanju maloljetničkih banda, Fenomenologija maloljetničkih grupa i banda, Urbanizacija i maloljetničke bande, Ekološka sredina i maloljetničke bande, Struktura maloljetničkih banda, Potkulturni sistemi i maloljetničke bande, Referentne grupe, Potkulture i maloljetničke bande, Slobodno vreme i maloljetničke bande, Masovna kultura i maloljetničke bande, Neki posebni uzroci koji

dovode do formiranja maloljetničkih banda. Nekoliko posljednjih poglavlja posvetio je pitanjima prevencije. To su: Prevencija za maloljetničke bande, Metode povezivanja sa maloljetničkom bandom i preventivna aktivnost u grupi, te Preventivna uloga škole.

U jednom poglavlju na kraju autor iznosi važnost proučavanja maloljetničkih banda za našu društvenu stvarnost.

Budući da nema svrhe izlagati sadržaj pojedinih odeljaka navest ćemo samo osnovne stavove koji proizlaze iz autorova pera. Već prijašnji Todorovići radovi ukazivali su na interes za ovaj fenomen u našem društvu. To se pokazuje i ovoga puta iako zasad nema dovoljno pokazatelja koji bi sigurno dozvoljavali izvođenje nekih općenitijih postavki. Autor očigledno za tim nije ni išao u svojoj studiji. Ipak je interesantno da se i ova grana sociologije javlja na društvenoj sceni. Iako se autor više bavi problemima same bande, njezina nastanka i unutrašnjih mehanizama života takve grupe, a manje samom našom stvarnošću, on na kraju, prezentirajući nam brojne pokazatelje kriminaliteta maloljetnika, zaključuje da je u porastu kriminalitet mladih osoba i to izvršen u grupi. Znači da se, kao i na Zapadu, stvaraju organizirani oblici delinkventnog djelovanja maloljetnika i da se oni sve više šire. To svakako treba zabrinjavati ne samo organe gonjenja nego i same znanstvenike. Zato autor ove studije pledira za upošljavanje što više kvalificiranih ljudi u ustanovama koje se bave prevencijom delinkvencije.

Autor je vrlo dobro zapazio da je najznačajniji faktor koji utječe na stvaranje delinkvencije, posebno maloljetničke — urbanizacija, kao i masovna kultura, problem konzumacije slobodnoga vremena i subkulturni sistemi.

Kakva će dalje biti tendencija maloljetničkoga prijestupništva u nas prvenstveno zavisi od općih tendencija u našem društvu, a tek onda o djelovanju preventivnih ustanova.

Ivan Cifrić

Josè L. Aranguren

SOCIOLOGIE DE L'INFORMATION
(Sociologija informacije)

Mondadori, Milano 1973, 243 stranice

»Svijet spoznaje« naziv je biblioteke koju je pokrenula izdavačka kuća Hach-

ette, objavljujući u njoj djela s područja ekonomije, sociologije, književnosti, povijesti, filozofije, umjetnosti, psihologije, fizike, matematike, itd. Ova biblioteka predstavlja internacionalnu kolekciju ilustriranih djela, napisanih od strane eminentnih stručnjaka i erudita cijelog svijeta, koji su, u epohi rastuće specijalizacije, osjetili potrebu da objelodane pitanja koja najbolje poznaju i daju njihov cjelovit prikaz. Ova su djela namijenjena široj publici, ali se ponajprije obraćaju studentima i specijalistima posebnih disciplina, željnih da prodube svoju opću kulturu.

Kolekcija se istodobno izdaje u Francuskoj, Engleskoj, Njemačkoj, Španjolskoj, SAD-u, Holandiji, Italiji i Švedskoj.

Među 19 do sada objavljenih knjiga nalazi se i »Sociologija informacije«. Knjiga ima četiri poglavlja. Josè Aranguren, njen autor, veoma poznat filozof u španjolskim intelektualnim krugovima, dugo je godina bio profesor etike na Madridskom sveučilištu. No, to je mjesto nedavno morao napustiti iz političkih razloga.

Komunikacija između ljudskih bića, čak i u svojoj najevidentnijoj formi kao govorni ili pisani jezik, nije jednostavan već složen predmet. Sadašnja kriza jezika pokazuje to dobro, kada sociolozi, filozofi, odgovitelji i lingvisti sami konačno priznaju da jedni druge moraju ispitivati kao »pacijente«. Kad se »komunikacija« prostire na neverbalne domene kao što su umjetnost ili primijenjene znanosti, širina područja rivalizira širini čitave, sadašnje i buduće ljudske aktivnosti. Koncept komunikacije pri tom u biti ostaje identičan. Aranguren ga prema četiri njegove konstante — emiter, transmisija i korišteno sredstvo, »poruka« i receptor ili dekodir — proučava u antropologiji, telekomunikacijama, obredima (građanskim i religioznim), cirkulaciji i urbanizaciji, lingvističkoj filozofiji, perforiranim karticama i magnetskim vrpčama računara, seoskim ogovaranjima, tehnikama vladinih i trgovačkih informacija, umjetnosti, skulpturi i muzici.

Odatle proizlazi »gramatika« moderne komunikacije. Otkrića do kojih dolazi nemaju karakter preskripcije ili normalizacije, nego podvlače autorovo vjerovanje da društvo budućnosti može i mora sudjelovati u »permanentnoj edukaciji« koristeći (bez da postane njihov rob) nove znanosti o automatizaciji, kolektivnoj informaciji i preciznosti.

Objašnjavajući pojam komunikacije u najraširenijem i najčešćem značenju (kao »communication des messages«), Aranguren pod komunikacijom razumijeva svako prenošenje informacije koje prolaz kroz tri procesa: emisija, transmisija i recepcija poruke.

Ističući osobenost, relativnu autonomiju i manje-više dvoznačan karakter različitih etapa kroz koje informacija prolazi, autor posebnu pažnju posvećuje jeziku. Sredstvo komunikacije par excellence je ujedno i njena najkompletnija forma. Evo samo nekoliko pitanja koja on u vezi s tim načinje: različite koncepcije jezika; svakodnevni jezik i komunikacija; jezik i igra; pisani jezik, jezik nauke i teorija informacije; spoznajna i emotivna dimenzija jezika, itd. Završavajući prvo poglavlje, jednostavno nazvano *Komunikacija*, konstatira prediktivnu vrijednost informacije, njen anticipatorski karakter — svaka je informacija projektivne, predeterminativne i normativne prirode.

Drugo poglavlje nosi naziv *Sociologija komunikacije u funkciji korištenih kanala*. »Kanal« svake lingvističke komunikacije je jezik korišten kao sredstvo transmisije u mikro i makrogrupama. Pisac distingvira prirodne od artificijelnih kanala (mass-media). Također, razgraničava dva tipa komunikacije u mikrogrupama: instrumentalnu i ekspresivnu. I dok je interes prve samo da »poruka« izazove odgovor onoga koji je prima, druga je zapravo izraz psihičke potrebe da se izraze vlastite emocije.

Baveći se komunikacijom masama tvrdi da umjetni kanali (štampa, radio, TV, džepne knjige), bazirani na senzaciji i buci, i stvarajući klimu »živosti« (climat d' agitation) karakterističnu za moderan grad, zadovoljavaju »strast za informacijom« kod modernog čovjeka. Pitanje slobode informacije po njemu je veoma značajno. Jedini način da se ona očuva u današnjem svijetu je socijalizacija radija i televizije.

Dosta pažnje posvećuje samom *sadržaju komunikacije* (to je ujedno naslov trećeg poglavlja), po kojem razlikuje znanstvenu i tehnološku, informativnu i reklamnu, pedagošku, estetsku ili umjetničku, socio-ekonomsku, političku, te internacionalnu i ekonomsku komunikaciju. Utvrđujući »specificité distinctive« svake od njih, posebno se osvrće na pedagošku komunikaciju, smatrajući je fundamentalnom formom socijalizacije i komunikacije. Po svom sadržaju ona

je najvažniji faktor integracije, stagnacije ili napretka neke zemlje, jer o njoj ovisi socio-ekonomska struktura. Uočava, dalje, korelaciju između društvene stratifikacije i obrazovanja, proučava sredstva edukacije, spominje »cultural lag«, pitanje autonomije sveučilišta u odnosu na politiku i državni aparat, problem komunikacije u okviru same škole, itd.

»Prospektivna sociologija komunikacije«, zadnje poglavlje, objedinjuje tri teme: (1) predviđanja i odlučivanja koja se tiču budućnosti, (2) opasnost »osiromašenja« komunikacije i čovjeka, i (3) perspektive i društvene posljedice moderne komunikacije.

Govoreći o krizi jezika tvrdi da u relaciji s dekadencijom jezika nalazimo predznake jedne nove — audiovizualne civilizacije. Čovjek je već danas uronjen u svijet slika i ta vizualna organizacija naše egzistencije karakterističan je način življenja suvremena čovjeka; otuda i pojam »društvenog turizma«.

Svjedoci smo, također, i jedne revolucije, one u — tehnologiji, zajedno sa svim njenim posljedicama (»tehnološka nezaposlenost«, skraćanje radnog dana i samim tim povećanje fonda slobodnog vremena, mijenjanje strukture društva, itd.). S tim u vezi postavlja se i problem novog odgoja. Stvaranje sistema permanentnog obrazovanja nameće upravo »eksplozija informacije« i trajna revolucija na tehnološkom planu.

Milica Gaković

Franc Cengle

MARKSOVO SHVATANJE SLOBODE

(Problem »socijalnog posredovanja« čovjekovog odnosa prema prirodi)

Svjetlost, Sarajevo 1974, str. 280+27

Iako bi se prema naslovu knjige radilo isključivo o filozofskoj tematici, važnost ove problematike i način tretiranja problema nužnosti i slobode u njegovu povijesnom kontekstu, smislu i društveno aplikativnoj mogućnosti, istodobno predstavlja sa sociološkog aspekta problem njene konkretne realizacije i društvenog opredjeljenja za jedan humanističko-optimistički ili pak represivno-pesimistički smisao društva, i za orijentaciju iz koje se onda otvara ili ne, i perspektiva

dokidanja i nadilaženja »socijalnog posredovanja« i općeljudske emancipacije.

Osnovni problem koji autor obrađuje jest »utvrditi u kojim praktičnohistorijskim uslovima postaje 'carstvo nužnosti' — po Marxu — realna baza 'istinskog carstva slobode' i pod kojim antropološko-ontološkim pretpostavkama praktičnohistorijskog procesa se ostvaruje istinski humano konkretnodijalektičko jedinstvo nužnosti i slobode« (str. 16). Taj problem je Cengle u ovoj studiji (svojoj doktorskoj disertaciji) obradio analizirajući tri osnovne relacije: odnos filozofije i slobode, slobode i svijeta i čovjeka i slobode. To su ujedno i tematske cjeline knjige.

U prvom poglavlju pod naslovom: »Filozofija i sloboda«, autor, usvajajući Marxov stav da je čovjek osnovni princip sam sebi, analizira njegovu društvenu bit i problem »socijalnog posredovanja«. Suština »socijalnog posredovanja« jest u činjenici da je čovjek kao društveno biće u odnosu na drugog čovjeka posredovan vlastitom zajednicom, od čijeg karaktera ovisi i karakter »socijalnog posredovanja«. Socijalnim posredovanjem Marx naziva proces ljudske uzajamnosti uopće, »putem kojeg se individua odnosi prema sredstvima svoje reprodukcije i stvara ih« (str. 34). Prihvaćajući Marxove poglede, Cengle ukazuje na neke karakteristike shvaćanja pojma slobode u klasičnoj njemačkoj filozofiji, posebno na Kantov antropološki dualizam i odnos Hegel — Marx, kao i na neka suvremena tumačenja Marxova shvaćanja slobode, pri čemu izražava činjenicu »sistematskog filozofskog kontinuiranja problema nužnosti i slobode« (str. 84) kao problema jedinstva stvarnosti i ljudske povijesne djelatnosti.

U drugom poglavlju, »Sloboda i svijet«, autor razmatra problem predmetnosti čovjekove djelatnosti, a posebno problem »radnikova svijeta« i humanističke kritike tehnike. Analizirajući problem ljudske biti slobode, Cengle govori o generičkom određenju »socijalne slobode« i njenom ljudskom smislu, posebno s aspekta klasne zajednice kao posredovanja, što uvjetuje usvajanje teze o potrebi i nužnosti općeljudske emancipacije. Građansko društvo, zaključuje autor, ne može postaviti, a da to ne bude lažno, zahtjev za općeljudskom emancipacijom, jer vrhunac slobode koju može građanski svijet postići jest politička emancipacija, koja za Marxa znači svo-